

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง ไท่แบ่งหัวข้อเป็น 7 หัวข้อ คือ

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. หนังสือเรียน
3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
4. คาถาโยม
5. คำนิยมพื้นฐาน 5 ประการ
6. ความหมายการวิเคราะห์เนื้อหา
7. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาที่ค้ำหน้าหาใช่เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญไม่ จะต้องมีการ
มีจุดมุ่งหมายและการกระทำที่แน่นอน จุดมุ่งหมายของการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท
ใหญ่ ๆ (เกษม สุขหอม และคณะ, 2518 : 97) คือ

1. จุดมุ่งหมายทางปรัชญา (Philosophical Objectives) ซึ่งกล่าวเน้น
หนักไปในทางความเชื่อทางศาสนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

จุดมุ่งหมายทางปรัชญาที่ถือเป็นแบบหรือเป็นหลักใหญ่ในการกำหนดความ
มุ่งหมายการศึกษาของประเทศต่าง ๆ คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษาของสภาการศึกษา
ของประเทศสหรัฐอเมริกา มี 4 ข้อ คือ

- 1.1 ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความเจริญแห่งตน (Self-Realization)
- 1.2 ความมุ่งหมายเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human Relationship)
- 1.3 ความมุ่งหมายเกี่ยวกับสมรรถภาพทางเศรษฐกิจ (Economic

Efficiency)

1.4 ความมุ่งหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองดี (Civic Responsibility)

2. จุดมุ่งหมายทางจิตวิทยา (Psychological Objective) ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่จะช่วยให้เด็กได้เจริญงอกงามในด้านที่เกี่ยวกับตัวเองไปตามแนวทางที่กล่าวไว้ในจุดมุ่งหมายทางปรัชญา จุดมุ่งหมายทางจิตวิทยานี้มักใช้ในการสอนในห้องเรียนโดยเฉพาะซึ่งมีรายละเอียดคือ

- 2.1 ความรู้ความเข้าใจ (Knowledge and Understanding)
- 2.2 ให้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ (Ability and Skills)
- 2.3 ให้มีทัศนคติอันพึงปรารถนา (Attitude)
- 2.4 ให้อารมณ์คุณค่าและความซาบซึ้ง (Value and Appreciation)

คำว่า "ความมุ่งหมาย" บางตำราใช้คำว่า "จุดมุ่งหมาย" หรือ "จุดหมาย" หรือ "จุดประสงค์" ซึ่งต่างก็แปลมาจากภาษาอังกฤษคำเดียวกัน คือคำว่า "Objective"

การศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมาย แต่จุดมุ่งหมายเกิดจากปรัชญาหรือปณิธานที่มีอยู่ ซึ่งเป็นความเชื่อ ความมุ่งหมายของการศึกษาเป็นความเชื่อ คือเป็นความเชื่อของสังคมของพ่อแม่ ของครูบาอาจารย์ นักการศึกษา ตลอดจนความมุ่งหมายของเด็กเอง ความมุ่งหมายที่ค้ำประกันจะต้องเกิดจากภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ ยึดหยุ่นได้ ต้องช่วยให้เกิดการกระทำที่กว้างขวางและได้สัดส่วนกัน (เกษม สุขหอม และคณะ, 2518 : 87)

การสร้างจุดมุ่งหมายจำเป็นต้องคำนึงถึงปรัชญาหรือปณิธาน ลักษณะของสังคม จิตวิทยา และลักษณะของวิชาโดยทั่วไป

ระดับความมุ่งหมายทางการศึกษา (สุมิตร คุณานุภร, 2523 : 42-44)

ระดับที่ 1 เป็นระดับสูงสุด ระดับชาติ เรียกว่าปรัชญาการศึกษา หรือปณิธานการศึกษา หรือบางครั้งเรียกว่า ความมุ่งหมายทั่วไป (ปณิธานการศึกษา หมายถึง อุดมคติ อุดมการณ์สูงสุด ซึ่งยึดเป็นหลักในการจัดการศึกษา มีบทบาทในการเป็นแม่บท เป็นต้นกำเนิดความคิดในการกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา และเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาตลอดจนถึงขั้นตอนการในการเรียนการสอน)

นักวิชาการทางการศึกษาดก ถึงกันจนหาข้อสรุปความหมายของคำว่า ปรัชญา การศึกษาไม่ได้ จึงเสี่ยงใจคำว่า ปรัชญาการศึกษาแทนปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษา มีลักษณะเป็นข้อความที่กระต๊วต รวบรวมอุคมคติ อุคมการ ความมุ่งหมายในการจัดการ ศึกษาอย่างกว้าง ๆ มากล่าวไว้ เมื่ออ่านปรัชญาการศึกษาแล้วจะรู้สึกได้ว่า ปรัชญาการศึกษาแสดงถึง คานิยมทางการศึกษา มากกว่าจะแสดงถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษา คานิยมทางการศึกษาที่ว่านี้แบ่งเป็นสองระดับ ระดับแรกคือ คานิยมของการศึกษาระดับสากล หมายความว่า คานิยมเหล่านี้เป็นที่พึงปรารถนาของเ้ากการศึกษาในทุก ๆ ประเทศ และทุกประเทศจะรวมไว้ในปรัชญาการศึกษาของตนเอง เช่น การฝึกเขาวชนให้รักชาติ ระดับที่สองคือ คานิยมระดับเฉพาะประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคานิยมทางการศึกษาเฉพาะของแต่ละประเทศที่แสดงให้เห็นถึงสภาพทางวัฒนธรรม ปัญหา และความต่องการของสังคมนั้น ๆ เช่น ของประเทศไทย ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ระดับที่ 2 ความมุ่งหมายในแต่ละระดับการศึกษา ระดับที่สองนี้ยังมีลักษณะเป็นคานิยมทางการศึกษาอยู่คล้าย ๆ กับปรัชญา แต่มีความแคบกว่า ก็มีความเฉพาะเจาะจงอยู่แต่เพียงระดับใดระดับหนึ่ง เช่น ระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษา ความมุ่งหมายในแต่ละระดับนี้มีรากฐานมาจากปรัชญาชั้นสูงสุด

ระดับที่ 3 ความมุ่งหมายในระดับของหลักสูตร ความมุ่งหมายในระดับนี้ใกล้เคียงกับระดับที่ 2 มาก ในบางกรณีอาจใช้แทนกันได้เลย แล้วแทนคานิยมทางการศึกษาของแต่ละประเทศ บางกรณีความมุ่งหมายในแต่ละระดับการศึกษาก็ถูกนำมาใช้เป็นความมุ่งหมายของหลักสูตร หรือในบางกรณีแต่ละโรงเรียนมีสิทธิในการจัดหลักสูตรโดยเฉพาะของตนเองก็จำต่องมีความมุ่งหมายของหลักสูตรสำหรับโรงเรียน ตัวอย่างนี้จะเห็นได้จากการจัดการศึกษาในอเมริกาและอังกฤษ สำหรับของไทยไม่แน้มการที่แต่ละโรงเรียนจะมีหลักสูตรของตนเอง เพราะเราใช้หลักสูตรระดับชาติเป็นแกนกลาง

ความมุ่งหมายในระดับหลักสูตรนี้ มีความแคบและเฉพาะเจาะจงลงมาอีก ตามสภาพและความต่องการของโรงเรียนในแต่ละท้องถิ่น ลักษณะก็ยังคงเป็นรูปคานิยมทางการศึกษาเหมือนในระดับแรก ในระดับนี้จะแปลงคานิยมในระดับสูงขึ้นไปให้สอดคล้อง

กับสภาพและความต้องการของสังคมที่อยู่รอบ ๆ โรงเรียน

ระดับที่ 4 ความมุ่งหมายในระดับมหาวิทยาลัย ย่อมเป็นที่ทราบดีแล้วว่าหลักสูตร ในความหมายแคบ ๆ หมายถึงโครงการหรือโปรแกรมการศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียน โครงการ นี้ย่อมประกอบไปด้วยการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาในแต่ละหมวดวิชาที่มีความมุ่งหมายเฉพาะ และแตกต่างกันไปแต่ละหมวด แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นหมวดวิชาใด ความมุ่งหมาย ย่อมแนบไปตามทิศทางของความมุ่งหมายของหลักสูตร

ความมุ่งหมายในระดับมหาวิทยาลัยนี้ยังแบ่งย่อยอีกถ้ามหาวิทยาลัยนั้น ๆ มีหลายราย วิชา เรียกว่า ความมุ่งหมายรายวิชาเขียนไว้แคบและลึกกว่าความมุ่งหมายระดับมหาวิทยาลัย แต่ก็ใช้ความมุ่งหมายระดับมหาวิทยาลัยเป็นหลักยึด

ระดับที่ 5 จุดมุ่งหมายในการสอน ในระดับนี้ความมุ่งหมายทั้งหลายในระดับ สูง ๆ ที่กล่าวมามีใจความกว้าง ๆ แสดงถึงค่านิยมมากกว่าแนวทางในการเรียนการสอน จะถูกแปลงออกมาอย่างชัดแจ้ง จุดมุ่งหมายในการสอนที่ชัดแจ้งที่สุดนั้น เราเรียกว่า จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม กล่าวคือจุดมุ่งหมายระดับนี้เน้นที่การกระทำ หรือพฤติกรรมของ ผู้เรียนที่สังเกตเห็นได้ชัดเลยที่เดียว เป็นจุดมุ่งหมายที่ช่วยในการประเมินผลอย่างรัดกุมด้วย

ระดับที่ 5 มีความสำคัญมากที่สุด เพราะอุดมคติและอุดมการณ์สูงส่งทั้งหลาย จะออกมาเป็นการกระทำ จะเกิดผลหรือไม่เกิดผลประการใดอยู่ในระดับนี้

สรุปแล้วความมุ่งหมายทางการศึกษามีหลายระดับ แต่ละระดับเป็นแนวทางต่อ เนื่องกันไปจากปรัชญาจนถึงจุดมุ่งหมายในการสอน แต่ละระดับมีความสำคัญในตัวของมัน เองทั้งสิ้น แต่เมื่อรวมกันแล้วความมุ่งหมายแต่ละระดับจะต้องอยู่ในเส้นทางเดียวกัน เป็น เส้นทางที่กว้างในตอนต้น และแคบเฉพาะเจาะจงในตอนสุดท้าย ทั้งรูปประกอบดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะความมุ่งหมายในระดับที่ 4 เท่านั้นว่า จุดประสงค์ทั่วไปวิชาสังคมศึกษา และจุดประสงค์รายวิชาบังคับสังคมศึกษาลึกสูตรมัธยมศึกษาศูนย์ พุทธศักราช 2521 มีความสอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการหรือไม่

2. หนังสือเรียน

ความหมายของหนังสือเรียน

ก้อ สวัสดิ์ทาณิช (2507 : 32) กล่าวถึงความหมายของหนังสือเรียนไว้ว่า "หนังสือเรียนเป็นอุปกรณ์สำคัญ เป็นแหล่งปฐมในค่านความคิด การสอน วิชาต่าง ๆ มักต้องใช้แบบเรียนประกอบเสมอ"

เจริญ บุญญวัฒน์ (2512 : 36) ให้ความหมายของหนังสือเรียนไว้ว่า "หนังสือเรียนหมายถึงหนังสือที่มีเนื้อหาครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนด จึงควรมีเนื้อหามาก แต่ไม่มีรายละเอียดมากนัก และไม่ใช่นักเรียนที่นักเรียนจะอ่านจบเล่มได้ตลอดโดยลำพัง"

Noah Webster (1955 : 2614) ให้ความหมายของหนังสือเรียนไว้ว่า "หนังสือเรียนคือ หนังสือที่บรรจุเนื้อหาตามหลักวิชาและใช้เป็นหลักในการเรียนการสอน"

ระหว่างครูกับนักเรียน»

ศาสตราจารย์ วชิรปรีชาพงษ์ (2515 : 5) ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญ
ของหนังสือเรียนไว้ว่า "หนังสือเรียนช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียน
การสอน เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาตามแนวหลักสูตร เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรม
เพิ่มเติมช่วยวางโครงการการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน ช่วยให้ครูตั้งจุดมุ่งหมาย
การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผล วิจาร์ณ เปรียบ
เทียบ กับทั้งช่วยแนะนำแนวทางให้นักเรียนได้ทดลองทฤษฎีที่เรียนมาแล้ว"

3. หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

หลักสูตรนี้ได้กำหนดชั้นเรียนไว้ 3 ชั้น คือ ม.1, ม.2 และ ม.3 ให้เรียน
5 กลุ่มวิชาคือ ภาษาไทย วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา พัฒนาบุคลิกภาพ การงาน
และอาชีพ ให้เรียนสัปดาห์ละ 35 คาบ คาบละ 50 นาที หน่วยการเรียนคิดจากจำนวน
คาบคือ 2คาบ/สัปดาห์มีค่า 1 หน่วยการเรียน โครงสร้างหลักสูตรกำหนดวิชาบังคับไว้
72 หน่วยการเรียน วิชาเลือก 24 หน่วยการเรียน เกณฑ์การจบหลักสูตรผู้เรียนจะต้อง
สอบผ่านไม่ว่ากว่า 85 หน่วยการเรียน โดยเรียนวิชาบังคับตามโครงสร้างของหลักสูตร
และจะต้องผ่านวิชาบังคับภาษาไทยและสังคมศึกษาทั้งหมดจึงจะจบหลักสูตร (กระทรวง
ศึกษาธิการ, 2522 : 1-85)

วิชาสังคมศึกษามบังคับนั้น จัดให้นักเรียนทุกคนเรียนทุกภาคเรียนตลอด 3 ปี
ปีละ 2 รายวิชา สัปดาห์ละ 5 คาบ และมีวิชาเลือกให้เลือกเรียนอีกไม่ต่ำกว่า 2 หน่วย
การเรียน หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษามบังคับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช
2521 นี้มี 5 เล่ม 6 รายวิชา คือ ส 101 (1 เล่ม), ส 102 (1 เล่ม), ส 203
กับ ส 204 (รวม 1 เล่ม), ส 305 (1 เล่ม) และ ส 306 (1 เล่ม) และวิชาเลือก
มี 10 รายวิชา

4. ค่านิยม (Values)

ค่านิยม (values) เป็นปรัชญาในสาขา Axiology เป็นการศึกษาเรื่อง
ความดี ความงาม สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด สิ่งใดสมควรและไม่สมควร (เกษม สุขหอม และคณะ,
2516 : 53)

ซูเมอร์ โคปิน และสปีท สมิทการ (2522 : 13) กล่าวว่า "ค่านิยม" คือความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวร เชื่อว่าวิธีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิต บางอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ดีเองหรือสังคมเห็นดีเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่า วิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

ค่านิยมเป็นปรนัย (Objective) หรืออัตนัย (Subjective) ค่านิยมเป็น ทั้งปรนัยและอัตนัย คือ

Objective Values เป็นค่านิยมที่เป็นจริงในตัวเองตามธรรมชาติ เช่น ความดี ความงาม ความสามารถจูงใจให้บุคคลเกิดการตอบสนองได้

Subjective Values เป็นค่านิยมที่มนุษย์เป็นผู้พิจารณาคุณค่าของ วัตถุหรือสิ่งนั้น ๆ ขึ้นมา เพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นดี เช่น แดงชัยวัฒน์ เติบโตในการ ทำงานเพื่อต้องการเป็นคนรวย

ค่านิยมเปลี่ยนแปลงได้หรือคงที่เสมอ พิจารณาได้ 2 แห่ง คือ

1. ค่านิยมที่คงที่ (Absolute values) มีความเป็นจริงในตัวเองไม่มีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่ายุคใดสมัยใด

2. ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง (Changing values) เป็นค่านิยมที่สนอง ความปรารถนาของมนุษย์ในปัจจุบัน เกิดขึ้นจากประสบการณ์ซึ่งย่อมมีการปรับปรุงแก้ไข อยู่เสมอ เป็นค่านิยมที่เกิดจากการเห็นดีเห็นควรของคนส่วนใหญ่

ค่านิยมมีการแบ่งเป็นขั้นต่ำชั้นสูงหรือไม่ เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละ ปรักษา บางปรักษายกย่องสิ่งที่เกี่ยวกับจิตใจสูงกว่าสิ่งที่เกี่ยวกับวัตถุ จึงกำหนดให้ค่านิยม ทางศาสนาอยู่ในขั้นสูง บางปรักษายกย่องค่านิยมทางวัตถุสูงกว่าทางจิตใจ บางปรักษาไม่ จัดชั้นของค่านิยมถือว่าเท่าเทียมกันหมด เพราะเชื่อว่ากิจกรรมทุกอย่างมีค่าเท่ากัน ถ้า กิจกรรมนั้น ๆ อาจช่วยทำให้เกิดความพอใจตามที่ตนต้องการได้

ค่านิยมแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. จริยศาสตร์ (Ethics) คือ ค่านิยมในทางศีลธรรม และความประพฤติ เป็นค่านิยมที่พิจารณาในปัญหาที่ว่า "ชีวิตที่เป็นสุขที่สุด (good life) ของมนุษย์คืออะไร"

"มนุษย์ควรจะทำอะไร" กล่าวคือพิจารณาว่าจะไรถูก อะไรผิด อะไรสมควร
อะไรไม่สมควร อะไรดี อะไรไม่ดี เป็นต้น ทฤษฎีค่านิยมทางจริยศาสตร์มีอยู่ 2 ทฤษฎีคือ

1.1 Intuitionism เชื่อว่าค่านิยมทางศีลธรรมสามารถจะเข้าใจได้
โดยตรง ไม่จำเป็นต้องทดลองตามวิธีวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนืออำนาจของ
ธรรมชาติ

1.2 Naturalism มีความเห็นว่าค่านิยมทางศีลธรรมเกิดจากการ
กำหนดของมนุษย์ คือเอาความต้องการ ความสนใจ และความปรารถนาเป็นเกณฑ์
ความคิดหรือความถูกต้องของการกระทำขึ้นอยู่กับผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้กระทำ เพราะว่าผลดีที่
เกิดขึ้นสามารถพิสูจน์ทดลองได้ ค่านิยมก็ควรพิสูจน์ทดลองได้เหมือนกัน เช่น การแต่งงาน
เมื่ออายุยังน้อยเกินไปหรือไม่ดี เพราะมีหลักฐานการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ยืนยันแล้ว พวกที่
มีความเชื่อเช่นนี้ มีความเห็นว่าค่านิยมทางศีลธรรมควรเป็นไปตามความต้องการที่เป็นจริง
ของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในโลกปัจจุบัน ไม่ใช่เป็นเรื่องของสวรรค์นิรันดร์แต่อย่างใด

2. สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) คือค่านิยมในทางความงามและศิลปะ ซึ่ง
มีความหมายกว้างขวาง ค่านิยมทางศิลปะประเมินค่าได้ยากยิ่งกว่าค่านิยมทางศีลธรรม
เพราะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและเป็นอัตนัยอย่างยิ่ง เพราะมีความสัมพันธ์กับจินตนาการและ
การสร้างสรรคของมนุษย์

สิ่งที่เป็นที่สนใจของนักสุนทรียศาสตร์ก็คือ ศิลปะเป็นการเขียนแบบธรรมชาติ
เป็นตัวแทนของธรรมชาติ หรือเป็นผลงานจากการคิดคำนึงทางสร้างสรรค์ของมนุษย์
ซึ่งยังทดลองกันไม่ได้

5. ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์, 2525 : 1-4)

การดำเนินงานส่งเสริมวัฒนธรรมได้ดำเนินไปหลายรูปแบบและหลายประเภท
ของวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายของประชากรที่จะปลูกฝังและสร้างเสริมวัฒนธรรม
ประเภทนั้น ๆ ให้บังเกิดผลความวัตถุประสงค์ และได้อาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐบาลและ
เอกชน รวมทั้งศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย เป็นหน่วยปฏิบัติการ
งานวัฒนธรรมประเภทหนึ่งในจำนวนหลายประเภทที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติกำลังเร่งดำเนินการอยู่ขณะนี้คือ การฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจของประชาชนในค่านิยม

ค่านิยม ซึ่งรัฐบาลปัจจุบันได้กำหนดเป็นนโยบายให้การสนับสนุนตามประกาศของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรียกว่า "ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ" ได้แก่

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัย ค่านิยมของประชาชนชาวไทย มาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2522 จนกระทั่งประกาศเป็นนโยบายของรัฐบาลและกำลังแพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ต้องใช้เวลาคำนึงการถึง 3 ปี การที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความสนใจที่จะฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจของประชาชนค่านิยมนั้น เพราะคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้พิจารณาเห็นว่าค่านิยมเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคลที่เชื่อว่าสิ่งใดมีค่า มีความสำคัญ และเป็นที่ยิ่งปรารถนา บุคคลนี้ก็จะทำในสิ่งที่ตนเองเชื่อและปรารถนา ดังนั้นค่านิยมจึงทำหน้าที่ในการกำหนดพฤติกรรม เป้าหมายและสร้างแรงจูงใจผลักดันให้บุคคลมุ่งไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ หรือในสิ่งที่เขามีความเชื่อในเรื่องนั้น จึงจะเห็นได้จากตัวอย่างผลการวิจัยจำนวนมากที่แสดงว่า ถ้าบุคคลใดมีค่านิยมที่สูงต่อความสำเร็จในเรื่องใด จะทำให้เขามีความต้องการและมีแรงจูงใจที่จะแสดงความสามารถ ความตั้งใจ และการกระทำที่แตกต่างไปจากสิ่งที่เขาไม่นิยม จากแนวความคิดเชิงทฤษฎีและผลการวิจัย นักจิตวิทยาได้ยอมรับว่าค่านิยมทำหน้าที่เป็นทั้งมาตรฐานควบคุมและกำหนดเป้าหมายแนวทางของพฤติกรรม และเป็นแกนกลางอันมั่นคงถาวรในการเสริมสร้างแรงจูงใจ เจตคติ ความสนใจและความตั้งใจที่จะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยมนั้นในที่สุด ทั้งอาจสรุปอิทธิพลของค่านิยมที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลได้ตามแผนภูมิต่อไปนี้

แบบภูมิแสดงอิทธิพลของค่านิยมต่อพฤติกรรมของบุคคล

จากแบบภูมิที่แสดงข้างบนนี้ สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นตัวแปรของบุคคล (personal variable) ที่มีอิทธิพลผลักดันให้เกิดแรงจูงใจ มีเจตคติหรือความสนใจ และเกิดความตั้งใจหรือความคาดหวังและมุ่งไปสู่การกระทำเพื่อให้ได้สิ่งที่มีนิยามนั้น ๆ มา (Feather 1975, Fishbein & Ajzen, 1975)

ค่านิยมนอกจากจะให้ประโยชน์ในการหยั่งรู้ถึงพฤติกรรมของบุคคลแล้ว ค่านิยมยังสามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจกับศักยภาพ (potential) ภาวะ (condition) และแนวโน้ม (trend) ของบุคคลและสังคมได้อีกด้วย ทั้งนี้เพราะในสภาพความเป็นจริง ค่านิยมและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสังคม ย่อมมีผลต่อกันและกันตลอดเวลา ค่านิยมมีผลต่ออัตราและทิศทาง การเปลี่ยนแปลงของสังคมในแง่ของความเจริญก้าวหน้า และการประกอบกิจการทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา อาชีพธุรกิจ ชีวิตครอบครัว สถานภาพ การปกครองและการเมือง ในขณะที่เกี่ยวข้องกับสังคมสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพความจำเป็นต่าง ๆ เช่น การติดต่อสื่อสารกับประเทศต่าง ๆ เช่น การติดต่อสื่อสารกับประเทศต่าง ๆ การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การเพิ่มของจำนวนประชากร การขัดแย้งทางการเมือง เป็นต้น ย่อมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของบุคคลและสังคมได้ เช่นเดียวกัน

ในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวเช่นนี้อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ความไม่พึงพอใจในรูปแบบการดำเนินชีวิต และความมุ่งหวังปรารถนาที่จะมีระบบการ

คำร้องชีวิตที่ดีขึ้น การมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุอันปราศจากแผนพัฒนาที่ควบคู่ไปกับทางด้านจิตใจ รวมทั้งการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาสู่ในสังคมไทยทุกรูปแบบ ในปัจจุบันจึงมีความสำคัญและความเป็นอย่างมากที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย จะคงหันหน้ามาพูดกันในเรื่องการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตระยะนี้ กลุ่มประชากรที่สำคัญและน่าสนใจมากที่สุดก็คือเด็กและเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต

องค์กรที่มีบทบาทในการปลูกฝังและเผยแพร่ค่านิยม โดยหน้าที่แล้วมีว่าทุกคนในชาติต้องร่วมมือกันปลูกฝังและสร้าง เสริมค่านิยมที่ดีให้บังเกิดขึ้นแก่เยาวชนของชาติ รวมทั้งต้องช่วยกันรณรงค์เผยแพร่ค่านิยมที่ดีให้แพร่หลายเป็นหลักยึดแก่ประชาชนชาวไทย และให้มีการยึดถือต่อไป นอกจากนั้นสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม เช่น โรงเรียน วัด ครอบครัวยุวชน นี้อาจมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการกล่อมเกลา ปลูกฝังและเผยแพร่ค่านิยมที่ดีงามให้แก่เยาวชนของชาติโดยให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ให้เรียนรู้ในการพึ่งตนเอง มีความซื่อสัตย์เที่ยง รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม รวมทั้งมีความรักชาติ ปีนัดเสียสละความสุขและทรัพย์สินบางอย่างเพื่อความมั่นคงถาวรของชาติ ศาสนา และองค์กรประมุขของประเทศ

นอกจากโรงเรียนจะมีหน้าที่ให้ความรู้ทางด้านวิชาการแล้ว โรงเรียนจะต้องมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้เด็กได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ยึดมั่นในคุณความดี มีจรรยาบรรณ มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งรวมแล้ว เท่ากับเป็นการอบรมสั่งสอนให้เด็กมีค่านิยมที่ดีในตัวเอง แต่โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนมักจะไม่พอใจในบทบาทเพียงการรับตัว เด็กให้ไปมีบทบาทที่แสดงความคิดเห็น และว่องไวด้วยความคิดที่จะปรับปรุงสังคม สังคมไทยปัจจุบันยังอยู่ในภาวะที่ห่างไกลจากความน่าพอใจมากนัก สิ่งที่เด็กจะต้องเรียนรู้ไม่ใช่เป็นการยอมรับภาวะสังคมเพียงเท่าที่เป็นอยู่ แต่ต้องเรียนรู้ที่จะต้องพิจารณาให้เด็กได้ตระหนักและห่มเทหัว เองนับแต่บัดนี้ เพื่อกระทำตนให้เกิดความ เจริญแก่สังคมพร้อมด้วยความคิดที่เปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม

เป็นที่ยอมรับว่า เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ที่จะปกครองประเทศและเปลี่ยนแปลงชาติในวันหน้า นี่ก็คือเหตุผลที่โรงเรียนจะต้องพยายามอย่างที่สุดที่จะส่งเสริมและพัฒนาความคิด

สร้างสรรคให้แกเด็ก เมื่อพิจารณาในแนวนี้โรงเรียนจะต้องไม่เพียงแต่กำหนดตัวเองให้
 ปลูกฝังและสั่งสอนค่านิยมทางคุณธรรมเท่านั้นแต่จะต้องสร้างเสริมค่านิยมที่ปลุกกระแสแสดง
 ถึงความกระตือรือร้นในการที่จะพึ่งตนเอง มีความขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ รู้จัก
 การประหยัดและออม มีระเบียบวินัยและความสามัคคี เพื่อให้ทั้งประเทศดีขึ้นด้วยจุดหมาย
 ของโรงเรียน

6. ความหมายคำว่าวิเคราะห์เนื้อหา

ความหมายการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2526 : 3) ให้ความหมายการวิเคราะห์เนื้อหาไว้ว่า
 "เป็นเทคนิคหนึ่งในการวิจัยที่ใช้การบรรยายเนื้อหาที่สื่อความหมายกันได้โดยง่ายมีระบบที่
 เป็นตัวเลขได้ และมีความเป็นปรนัย"

เบอร์นาร์ต เบอไรด์ สัน (Bernard Berelson, 1971 : 18) กล่าวว่า
 "การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิควิธีในการวิจัย ที่จะบรรยายถึงจุดมุ่งหมาย ระบบ และ
 ปริมาณของเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ทางสื่อสารมวลชน"

แมกซ์ ดี เอนเจลฮาร์ท (Max. D. Engelhart, 1972 : 140-145)
 กล่าวว่า "การวิเคราะห์เนื้อหานอกจากใช้ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับสื่อมวลชนแล้ว ยัง
 นำมาใช้ในวงการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่าน
 การเขียน ของนักเรียน แบบเรียน วัสดุอุปกรณ์การสอน และเอกสารสิ่งพิมพ์ เป็นต้น"

กรีน เพตตี (Greenne Petty, 1975 : 445-455) กล่าวว่า "ในการ
 สร้างตารางวิเคราะห์แบบเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาประเมินค่า
 คุณลักษณะของแบบเรียน เกณฑ์ดังกล่าวมี 3 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ เนื้อหาวิชา วิธีการเขียน
 การจัดรูปเล่ม"

จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เนื้อหานั้นนำมาใช้วิเคราะห์หนังสือเรียนได้ เช่น
 การศึกษาเฉพาะด้านองค์ประกอบของเนื้อเรื่องว่า เนื้อหาหรือเนื้อเรื่องในแต่ละบท
 แต่ละตอนนั้นกล่าวถึงสิ่งใดบ้าง มีปริมาณเท่าใด โดยมีเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาเป็น
 เครื่องมือในการวิเคราะห์หนังสือเรียนนั้น ๆ

7. รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์เนื้อหา ที่ค้นคว้าได้มีดังนี้

ปีการศึกษา 2511 จาระโน แกลโกศล (2512 : 75) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาตามการศึกษาของหนังสือพิมพ์รายวันของไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจเนื้อหาตามการศึกษาจากหนังสือพิมพ์รายวันเพื่อนำมาประกอบการสอน วิธีดำเนินการวิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา แบ่งเนื้อหาเป็นคอสมันนี้้นำเสนอข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ ในรูปปริมาณเนื้อหา โดยคิดเป็นค่าเฉลี่ยและร้อยละตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เน้นหนักด้านบทความทางวิทยาศาสตร์ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ เน้นด้านบทความทางสังคมศาสตร์ ขวัญใจ การศึกษา คอมพิวเตอร์ ภาษาศาสตร์และวรรณคดี หนังสือพิมพ์สยามนิกร เน้นบทความทางการศึกษา หนังสือพิมพ์สยามรัฐ เน้นบทความทางสังคมศาสตร์

ปีการศึกษา 2514 สมนึก อ่องเอิบ (2515 : 215) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีจากหนังสือสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหาของหนังสือสังคมศึกษาว่า มีแนวความคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีเหมาะสม และมีปริมาณมากน้อยเพียงใด เครื่องมือที่ใช้คือการวางวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์แสดงถึงปริมาณและน้ำหนักของความคิดรวบยอด และร้อยละของหนังสือที่บรรจุความคิดรวบยอดเรื่องเดียวกันไว้

ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออ่านประกอบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 บรรจุเนื้อหาตามค่านิยม และคำสอนในศาสนาไว้มากที่สุด เนื้อหาของหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้นำหนักการสร้างความคิดรวบยอดด้านการอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยไว้พอสมควร และมากกว่าค่านิยมและคำสอนในศาสนา สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิและครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ทั้งเนื้อหาของหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา และหนังสืออ่านประกอบ ยังมุ่งให้เกิดค่านิยมและคุณธรรมตามระบบเดิม โดยวิธีจกจ่ารายละเอียดข้อปฏิบัติมากกว่า สรุปแล้ว หนังสือสังคมศึกษาในระดับนี้ยังไม่สร้างความคิด

รวมยอดของความเป็นพลเมืองคือตามลักษณะของสังคมไทย ตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
ในบางด้าน

ในปีการศึกษา 2518 ญูเรื่อง นิยมทอม (2519 : 173) ได้วิจัยเรื่อง
"การวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมืองที่จัดพิมพ์ขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม
พ.ศ. 2516 ถึงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2518" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์เนื้อหา
ของหนังสือภาษาไทยเกี่ยวกับการเมือง จำนวน 94 เล่ม เพื่อศึกษาแนวโน้มของความคิด
เห็นทางการเมือง หลังวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งออกมาในรูปหนังสือ

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือจำนวน 41 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 43.62 มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ วิชาทฤษฎีการลัทธิชาตินิยม ลัทธิจักรวรรดินิยม วิเคราะห์สังคม
ไทยตามแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ และชี้ให้เห็นความสำคัญของการปฏิวัติ หนังสือจำนวน
27 เล่ม หรือร้อยละ 28.72 มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตย
กล่าวถึงปัญหาการเมืองไทยและเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาต่าง ๆ หนังสือจำนวน 14 เล่ม
หรือร้อยละ 14.69 มีเนื้อหาว่าด้วยสิทธิการเมืองต่าง ๆ เสนอความรู้เป็นกลาง หนังสือ
จำนวน 6 เล่ม หรือร้อยละ 6.38 มีเนื้อหาสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิสังคมนิยม และอีก
6 เล่ม หรือร้อยละ 6.38 มีจุดประสงค์เพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

ในปีการศึกษา 2520 นงลักษณ์ สีนสืบผล (2521 : 119) วิจัยเรื่อง
"การวิเคราะห์เนื้อหาและประเมินผลแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา"
มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา
เล่ม 1-3 ของแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้าน
เนื้อหา แนวคิด และคุณลักษณะของแบบเรียน เครื่องมือที่ใช้คือตารางวิเคราะห์เนื้อหา
แบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขา และตารางวิเคราะห์คุณลักษณะของแบบเรียน
เสนอข้อมูลในรูปของความคิดและการบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า แบบเรียนภาษาไทยสำหรับนักเรียนชาวเขาเล่ม 1-3 มี
เนื้อหาและแนวคิดครอบคลุมหลักสูตรทั้ง 4 หลักสูตร จุดเด่นของแบบเรียนชุดนี้คือ
การสอนอ่าน-เขียน และสามารถแทรกค่านิยมทางสังคมเข้าไปในบทเรียนได้อย่าง

เหมาะสม ส่วนด้านคุณลักษณะของแบบเรียน คะแนนเฉลี่ยของแบบเรียนแต่ละเล่มอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านเนื้อหาวิชาและการจัดทำรูปเล่มดีมาก ด้านวิธีการเขียนเหมาะสม ภาพประกอบชัดเจนตรงตามเนื้อเรื่องและสภาพการณ์ที่เป็นจริง ขนาดของตัวหนังสือเหมาะสมกับสายตาของเด็กแต่ละระดับ ลักษณะของตัวหนังสือสัมพันธ์กับแบบคัดลายมือของแผนกวิชาประถมศึกษา

ปี พ.ศ. 2524 ไพศาล ไกรสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง "วัฒนธรรมการทำงานของคนไทย" เพื่อร่วมปริญญาดการศึกษาศุภบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายต้องการทราบความคิดและความเชื่อ ค่านิยม พฤติกรรมเกี่ยวกับการทำงานของคนไทยและลักษณะการฝึกอบรมเพื่อการทำงานของคนไทยในวัยเด็ก เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การางวิเคราะห์เนื้อหา กับแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หนังสือ 210 เรื่อง และสัมภาษณ์ผู้มีอาชีพต่าง ๆ กัน 160 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การทำงานเป็นกิจกรรมที่ไม่มีความดีในตัวเอง (ด้านกับการสัมภาษณ์) การทำงานและการหาความสุขเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันได้, การทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงและเอาชนะสภาวะแวดล้อมเป็นการกระทำที่เป็นไปไคยาก, การทำงานเพียงอย่างเดียวไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ชีวิตการทำงานประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว และการสะสมทรัพย์สินอันนำมาได้จากการทำงานไม่ใช่สิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำ
2. คนไทยส่วนใหญ่ต้องการทำงานที่ไม่ต้องใช้ความพยายามอย่างสม่ำเสมอ ทำงานที่ไม่ต้องรับผิดชอบ ไม่ต้องเสี่ยง ต้องการงานที่มีอิสระ
3. คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนในการทำงาน มีสมรรถภาพในการที่จะทำงานคนเดียว ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และไม่มีความสามารถในการทำงาน
4. ในวัยเด็กคนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมตัวที่จะทำงานอาชีพและไม่ได้รับการฝึกอบรมให้รู้จักการทำงานเพื่อช่วยเหลือตนเอง

จากผลการวิจัยเอกสารและภาคสนามพบว่า ผลสนับสนุนกับข้อ ๑ ยกเว้นข้อ 1 ตอนแรก ที่ผลสรุปจากการสัมภาษณ์กล่าวว่า การทำงานเป็นกิจกรรมที่มีความดีในตัวเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ปี พ.ศ. 2501 ลิลเลียน เอ็ม เดมิโทรฟ (Lilian M. Demitroff, 1958 : 2518) ทำวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ปริมาณและคุณภาพของแบบเรียนวิชามนุษยสัมพันธ์ในวิชาสังคมศึกษาระดับชั้นกลาง ๆ" เพื่อรับปริญญาคุณวุฒิศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยบอร์โทเวเทิน สหรัฐอเมริกา เพื่อศึกษาและประเมินคุณภาพรวมทั้งปริมาณของแบบเรียนสังคมศึกษาที่นิยมใช้กันมากในโรงเรียนที่สุ่มตัวอย่างมา 10 แห่ง โดยใช้แบบเรียนของโรงเรียนนั้น ๆ มาวิเคราะห์ ผลปรากฏว่า

1. มนุษย์ได้นำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
2. ธรรมชาติและวัฒนธรรมต่าง ๆ มีส่วนสำคัญทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในโลกปัจจุบัน
3. ปริมาณและคุณภาพของแบบเรียนสังคมวิทยามีแนวโน้มไปในทางดีมากขึ้น และค่อนข้างดีมาก ส่วนคุณภาพไม่ค่อยดีนั้นมีน้อย

ในปีการศึกษา 2513 วิชา ศึกษานาทร (2514 : ชัดสำเนา) ได้วิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนสังคมศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนมัธยมแบบประสม" เพื่อศึกษาปัญหาการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมแบบประสม และนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน และกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของการมัธยมแบบประสม โดยใช้แบบสอบถามส่งไปยังตัวอย่างประชากร ซึ่งเป็นครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมแบบประสมจำนวน 320 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนมากยังมีความข้องใจในเรื่องการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมแบบประสม ในด้านหลักสูตร แบบเรียนและการประเมินผลการศึกษา ปัญหาที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอนสังคมศึกษาของครูและนักเรียนคือ ปัญหาความไม่เหมาะสมของเนื้อหาวิชาในหมวดสังคมศึกษา โดยเฉพาะเนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมือง ปัญหาการมีแบบเรียนสังคมศึกษาไม่เพียงพอ ปัญหาการขาดแคลนอุปกรณ์การสอน ครูสังคมศึกษา ยังต้องการแยกสอนวิชาในหมวดสังคมศึกษาเป็นรายวิชา ครูสังคมได้สอนและประเมินผล

ทุกบทเรียนตามหลักสูตรสังคมศึกษาของโรงเรียนมัธยมแบบประสมตามวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์รายวิชา ยกเว้นวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการใช้วิจารณญาณของนักเรียน ซึ่งครูไม่สามารถสอนในบรรดาวัตถุประสงค์ข้อนี้ได้ทุกบทเรียน นักเรียนส่วนมากได้รับประโยชน์ในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ก็มีความเข้าใจในเพื่อนมนุษย์และสังคม ซึ่งตรงกับเป้าหมายสำคัญของการสอนสังคมศึกษา

ในปีการศึกษา 2513 คุณฉวี ยันต์เจริญ วิจัยเรื่อง "การศึกษาลักษณะคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา ลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนในค่านเนื้อหา การจัดรูปเล่ม และความนิยมของผู้ใช้แบบเรียน โดยการส่งแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปยังกลุ่มตัวอย่างครูจำนวน 50 คน นักเรียน 450 คน ในโรงเรียนมัธยมของรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ประเภทละ 10 โรงเรียน โดยวิธีสุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมืองที่นิยมกันมากคือ มีภาพประกอบการ์ตูน มีเนื้อหาอธิบายได้ชัดเจนเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน มีกิจกรรมเสนอแนะท้ายบทและมีบรรณานุกรมเพื่อค้นคว้า รวมทั้งต้องใช้กระดาษที่มีคุณภาพดี ส่วนคุณภาพของแบบเรียนในปัจจุบันโดยทั่วไปดีในค่านรูปเล่ม เนื้อหา และการเรียงลำดับเรื่อง ควรปรับปรุงในค่านคุณภาพของกระดาษ เพิ่มภาพประกอบ แกะไขคำผิด และเย็บเล่มให้รัดกุม

ในปีการศึกษาเดียวกัน พ.ศ. 2513 อรุณี อภิจารณ์ (2513) วิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์แบบเรียนภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แบบเรียนวิชาภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่กำลังใช้กันอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพระนครและธนบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบเรียนด้วยตนเองตามเกณฑ์สำหรับวิเคราะห์แบบเรียน จำนวน 15 เล่ม แล้วสรุปผลการวิจัยในรูปตาราง นอกจากนี้ยังส่งแบบสอบถามไปยังครูและนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพระนครและธนบุรี จำนวน 238 คน เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบเรียนภูมิศาสตร์ในค่านคุณภาพของการจัดทำรูปเล่ม ความสอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนและหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อื่นๆ และความสอดคล้องกับหลักสูตร

ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาส่วนใหญ่ของแบบเรียนสอดคล้องกับหลักสูตรทั้งนี้แบบเรียนของกรมวิชาการฉบับปรับปรุงใหม่ภาคภูมิศาสตร์กายภาพเท่านั้นที่มีเนื้อหาไม่ตรงกับที่หลักสูตรกำหนดไว้โดยสมบูรณ์ แบบเรียนที่มีคุณภาพด้านความสอดคล้องกับหลักสูตรเท่าเทียมกัน 3 เล่ม คือ แบบเรียนของกรมวิชาการ แบบเรียนของ พ.อ. ชูผล อาสนจินดา และแบบเรียนของ ดร. ประเสริฐ วิทยาวิรุ ส่วนเล่มที่มีคุณภาพรองลงไปคือ แบบเรียนของกรมวิชาการฉบับปรับปรุงใหม่ และแบบเรียนของนายสำเนียง ที่ระวิษ และคณะ

ในปีการศึกษา 2516 สมคิด อิศระวัฒน์ (2516) วิจัยเรื่อง "การแทรกประชากรศึกษาในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" เพื่อศึกษาเนื้อหาและขอบเขตของประชากรศึกษาจากเอกสารในประเทศและต่างประเทศ และรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและนักการศึกษา ตลอดจนการศึกษาความสนใจของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนะประชากรศึกษาสอดแทรกในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามส่งให้กลุ่มตัวอย่างประชากร 350 คน (ครู 150 คน นักเรียน 150 คน นักการศึกษา 50 คน)

ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและนักการศึกษาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรแทรกเนื้อหาประชากรศึกษาในหลักสูตรสังคมศึกษามาก นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสนใจเนื้อหาประชากรศึกษาที่จะนำไปแทรกในวิชาสังคมศึกษาพอควร เนื้อหาประชากรศึกษาซึ่งเสนอให้กลุ่มตัวอย่างประชากรพิจารณา ได้จัดทำเป็นหมวด ๆ รวม 7 หมวดปรากฏว่าครูสังคมศึกษาและนักการศึกษาเห็นว่า เรื่องที่ควรแทรกในวิชาสังคมศึกษา คือ

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชากร ควรแทรกในวิชาภูมิศาสตร์ชั้น ม.ศ. 1, ม.ศ. 2 และ ม.ศ. 3
2. ผลที่ตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงประชากรในเรื่องเกี่ยวกับภาวะประชากรภายในครอบครัวควรแทรกในวิชาหน้าที่พลเมือง เรื่องเกี่ยวกับภาวะประชากรของประเทศ และปัญหาสืบเนื่องจากอัตราการเพิ่มประชากรรวดเร็วเกินไปในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สังคม สุขภาพ การเมือง การปกครอง การอพยพ แทรกในทั้งในวิชาภูมิศาสตร์ชั้น ม.ศ. 1, ม.ศ. 2 และ ม.ศ. 3 และวิชาหน้าที่พลเมือง

3. วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงประชากรในระดันครอบครัว การแพร่กระจายในวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับชาติตามเศรษฐกิจ แพร่กระจาย ในวิชาภูมิศาสตร์ ชั้น ม.ศ. 1, ม.ศ. 2 และ ม.ศ. 3 และในวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนการ แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยสังคม สุขภาพ การเมือง การปกครอง การอพยพ ให้แพร่กระจายในวิชาหน้าที่ พลเมือง

4. ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนในการที่มีประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รวมทั้งแนวทางการแก้ไขและปรับตัว ควรแพร่กระจายในวิชาหน้าที่พลเมือง และบางหัวข้อ ในหมวดนี้อาจแพร่กระจายในวิชาศีลธรรมได้อีกด้วย เช่น การปรับตัวเกี่ยวกับปัญหาศีลธรรมและ วัฒนธรรม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในภาวะที่มีประชากรแออัด

5. แนวคิดด้านเนื้อหาเพื่อเสริมความเข้าใจ องค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลง ประชากรด้านการเจริญพันธุ์ ครูสังคมศึกษาและนักการศึกษาไม่เห็นด้วยที่จะแพร่กระจาย เนื้อหา ประชากรศึกษาหมวดนี้ในวิชาสังคมศึกษา

6. ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญและแนวปฏิบัติในการวางแผนครอบครัว ควร แพร่กระจายในวิชาหน้าที่พลเมือง ยกเว้นเรื่องวิธีการคุมกำเนิดซึ่งไม่เห็นด้วย

7. แนวคิดด้านเนื้อหาเพื่อเสริมความเข้าใจ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับภาวะ ประชากรในแต่ละประเทศ ควรแพร่กระจายในวิชาภูมิศาสตร์ชั้น ม.ศ. 2 และ ม.ศ. 3

ในปีการศึกษา 2517 รจิต ชัยสุข วิจัยเรื่อง "ความสอดคล้องระหว่าง ความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาในหมวดสังคมศึกษาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียน มัธยมแบบประสม" เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาในหมวด สังคมศึกษา ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมแบบประสม ผู้วิจัยได้สร้าง เกณฑ์สำหรับวิเคราะห์เนื้อหาวิชาสังคมศึกษาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เนื้อหา สาระจากแผนเรียน หนังสือประกอบการเรียนและหนังสือประกอบการสอนวิชาสังคมศึกษา จำนวน 19 เล่ม โดยการบันทึกจำนวนหน้าและจำนวนบรรทัดที่มีเนื้อหาสาระซึ่งสอดคล้อง กับความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้สรุปปริมาณของเนื้อหาที่วิเคราะห์ได้เป็นค่าร้อยละ และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของอันตัมความสำคัญของเนื้อหาเปรียบเทียบกับอันตัมความ สำคัญของความมุ่งหมายของหมวดวิชาสังคมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า จากจำนวนหนังสือเรียนสังคมศึกษา 19 เล่ม มีเพียง 3 เล่ม ที่เสนอเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมายของหมวดวิชาสังคมศึกษารวมทั้ง 6 ข้อ จำนวน 4 เล่ม ที่เสนอเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมาย 5 ข้อ จำนวน 9 เล่ม ที่เสนอเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมาย 4 ข้อ จำนวน 2 เล่ม ที่เสนอเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมายเพียง 3 ข้อ และจำนวน 1 เล่ม ที่เสนอเนื้อหาตรงตามความมุ่งหมายเพียง 2 ข้อเท่านั้น สรุปได้ว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษาคงกล่าว เสนอเนื้อหาสอดคล้องกับความมุ่งหมายน้อยมาก

นอกจากนี้ปรากฏว่าไม่มีหนังสือเล่มใดเลยที่เสนออันดับความสำคัญของเนื้อหาสอดคล้องกับอันดับความสำคัญของความมุ่งหมาย ซึ่งประมาณค่าโดยผู้ทรงคุณวุฒิ แต่ในจำนวนนี้ยังมีอยู่ 15 เล่ม ที่เสนออันดับของเนื้อหาสัมพันธ์กับอันดับความมุ่งหมายบางข้อ

เนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในหนังสือทั้ง 19 เล่ม เนื้อหาที่ได้รับความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ มีร้อยละ 45.51 เน้นประวัติศาสตร์ต่างประเทศมากที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมพื้นฐานในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

มีการศึกษา 2525 กษมิตา วิริยะ วิจัยเรื่อง "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8" เพื่อศึกษาระดับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8 และศึกษาองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน ได้แก่ เพศของนักเรียน สภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครองนักเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2525 ในเขตการศึกษา 8 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ความแปรปรวน 2 ทาง

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบอยู่ในระดับที่ 4 และที่ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์ แต่มีบางความคิดรวบยอดที่อยู่ในระดับ

ที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในด้านการศึกษา การทำงาน โดยไม่เลือกงานและไม่ถูกงานที่สุจริต การทรงต่อเวลาในการนัดหมาย และการยอมรับผิดในผลการกระทำของตนในงานที่ได้ร่วมมอบหมาย

นักเรียนชาย นักเรียนหญิง มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนหญิงมีความคิดรวบยอดมากกว่านักเรียนชาย

นักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นักเรียนชาย นักเรียนหญิง และสภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ปกครองไม่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบ

ในปีการศึกษาเดียวกันนี้ (2525) ปิ่นสุวรรณ เทสยานนท์ ทำวิจัยเรื่อง "การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการพกกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาระดับความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการพกกฎหมาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร และศึกษาองค์ประกอบที่ผลต่อความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน คือ เพศ และสภาพเศรษฐกิจสังคม เครื่องมือที่ใช้คือแบบทดสอบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการพกกฎหมาย กลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2525 ซึ่งกักกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร 12 โรงเรียน จำนวน 480 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 2 ทาง แล้วทดสอบความแตกต่างระหว่างคู่ด้วยการทดสอบค่า F โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ผลการวิจัยพบว่า

1. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและการพกกฎหมาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร

อยู่ในระดับที่ 4 และ 5 ซึ่งเป็นระดับที่พึงประสงค์

2. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออมของนักเรียนชายและหญิงที่มีความแตกต่างกันคือ นักเรียนหญิงมีความคิดรวบยอดสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายของนักเรียนชายและหญิงไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัย ของนักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่อง การเคารพกฎหมายของนักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมต่างกันมีความแตกต่างกัน คือ นักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูงและต่ำมีระดับความคิดรวบยอดสูงกว่านักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและสภาพเศรษฐกิจสังคมของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารที่ค้นคว้ามานี้พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน การประเมินลักษณะของแบบเรียน และงานวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาจำนวนมาก เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาเสร็จก็จบกัน มีงานวิจัยอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่องแรก "การแพร่ประชากรศึกษาในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" กับเรื่องที่สองคือ "ความสอดคล้องระหว่างความมุ่งหมายกับเนื้อหาวิชาในหมวดสังคมศึกษาของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนมัธยมแบบประสม" ผู้วิจัยจึงได้แนวคิดที่ว่า เมื่อกระทรวงศึกษาธิการกำลังหันตัวในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรม ก็น่าที่จะได้ตรวจสอบจุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์รายวิชา และเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาบังคับสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรพุทธศักราช 2521 ว่าสอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ (ซึ่งเป็นรากฐานของคุณธรรมและจริยธรรม) หรือไม่ เพียงใด ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนี้